

Sygn. akt IC 1251/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 marca 2021 roku

Sąd Okręgowy w Świdnicy Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Arkadiusz Marcia

Protokolant Magdalena Kiełbus

po rozpoznaniu w dniu 9 marca 2021 roku w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z powództwa **R. D.**

przeciwko **W. D. i małoletniej M. D.**

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

I. powództwo oddała;

II. nie obciąża powódki obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz strony pozwanej.

Sygn. akt **IC 1251/20**

UZASADNIENIE

Powódka R. D. domagała się zobowiązania pozwanych W. D. i M. D. do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na powódkę własności szczegółowo opisanych w pozwie nieruchomości, a to wobec odwołania darowizny z uwagi na rażącą niewdzięczność obdarowanych.

W uzasadnieniu podała, że oświadczeniami z dnia 17 maja 2020 r. odwołała poczynione na rzecz pozwanych darowizny z uwagi na rażącą niewdzięczność obdarowanych. W czasie trwania absencji zdrowotnej powódki, jej syn W. D. wraz z synową, opiekując się powódką wykorzystali jej stan zdrowia do dokonania czynności darowizn nieruchomości. Od (...) syn i synowa nie odwiedzali jej, nie podwozili do sklepu, do apteki. Powódka musiała prosić o pomoc inne osoby. Pozwani zaczęli zachowywać się agresywnie wobec niej. W. M. również opuściła powódkę i nie udzielała jej pomocy, gdy była w potrzebie.

Pozwani w odpowiedzi na pozew wnieśli o oddalenie powództwa.

Pozwani podnieśli, że od ośmiu lat opiekują się powódką, która w tym czasie przeszła 9 operacji. Żona pozwanego sprawowała bezpośrednią, codzienną opiekę nad powódką. Powódka nadużywa alkoholu i na tym tle od dłuższego czasu dochodzi do nieporozumień. Małoletnia pozwana po zapoznaniu się z treścią wezwania kierowanego pod jej adresem zapytała powódkę o co jej chodzi i co ma jej do zarzucenia. Treść tej rozmowy została utrwalona przy pomocy telefonu komórkowego, z której wynika, że okoliczności rażącej niewdzięczności są wymyślone przez powódkę. Powódka nie ma nic do zarzucenia małoletniej M. D.. W ocenie pozwanych w przedmiotowej sprawie nie można mówić o jakiegokolwiek niewdzięczności, a źródłem konfliktu jest nadużywanie alkoholu przez powódkę.

Sąd ustalił, co następuje:

Powódka jest matką pozwanego. W dniu 28 kwietnia 2017 r. powódka zawarła z pozwanym W. D. przed notariuszem umowę darowizny. Powódka darowała pozwanemu zabudowaną nieruchomość gruntową obejmującą działki gruntu nr (...) o łącznej powierzchni 0,7131 ha położoną w K., ul. (...) i niezabudowaną nieruchomość gruntową obejmującą działkę gruntu nr (...) o powierzchni 0,3009 ha położoną w miejscowości D., ul. (...), a pozwany darowiznę przyjął.

(dowód: umowa darowizny, k. 8 – 11v.)

W dniu 13 września 2017 r. pozwany W. D. darował swojej córce A. D. zabudowaną nieruchomość gruntową obejmującą działki gruntu nr (...) o łącznej powierzchni 0,7131 ha położoną w K., ul. (...) i niezabudowaną nieruchomość gruntową obejmującą działkę gruntu nr (...) o powierzchni 0,3009 ha położoną w miejscowości D., ul. (...), a A. D. darowiznę przyjęła.

(dowód: umowa darowizny, k. 59 – 66)

W dniu 21 listopada 2018 r. powódka darowała małoletniej wnuczce M. D. nieruchomość gruntową obejmującą działki gruntu nr (...) o łącznej powierzchni 1,8897 ha położoną w miejscowości K. oraz zabudowaną nieruchomość gruntową obejmującą działkę gruntu nr (...) o powierzchni 0,2283 ha położoną w miejscowości K..

(dowód: umowa darowizny, k. 12 – 16v.)

Pismami z dnia 17 maja 2020 r. powódka złożyła oświadczenia o odwołaniu darowizn uczynionych na rzecz pozwanych. Jako przyczynę wskazała rażącą niewdzięczność obdarowanych, przejawiającą się w tym, że opuścili ją i zaniedbywali. Od października 2019 r. nie odwiedzali jej, nie podwozili do sklepu, do apteki, do lekarza. Była poniżana, wyzywana, wypędzana z domu i syn W. D. życzył jej śmierci. Powódka domagała się, aby pozwani w terminie do 8 czerwca 2020 r. przenieśli na jej rzecz przedmioty darowizny.

(dowód: pisma z dnia 17.05.2020 r. wraz z potwierdzeniami nadania, k. 17 – 21)

Pozwany W. D. w piśmie z dnia 29 maja 2020 r. poinformował powódkę, że nie ma żadnych podstaw do odwołania darowizn.

(dowód: pismo pozwanego wraz z potwierdzeniem odbioru, k. 52 – 54)

Powódka nigdy nie zwracała się do M. D. o pomoc i nigdy nie było takiej sytuacji, aby małoletnia M. odmówiła powódce pomocy.

(dowód: zeznanie powódki, k. 197; nagranie, k. 68)

Sąd zważył, co następuje:

Darczyńca może odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności (art. 898§1 k.c.). Darowizna tworzy stosunek etyczny między darczyńcą a obdarowanym, wyróżniający się moralnym obowiązkiem wdzięczności. Dopuszczenie się ciężkich uchybień w zakresie tego obowiązku opatrzone jest sankcją prawną w postaci prawa odwołania darowizny. Celem jest pozbawienie obdarowanego tytułu darowizny i odzyskanie przez darczyńcę przedmiotu darowizny. Powołany przepis nie definiuje pojęcia rażącej niewdzięczności, pozostawiając sądowi ustalenie czy konkretne zachowania mieszczą się w zakresie tego pojęcia, przez pryzmat zwłaszcza norm moralnych oraz celów, jakie realizuje umowa darowizny. Pod pojęcie rażącej niewdzięczności

podpada tylko takie zachowanie obdarowanego, polegające na działaniu lub zaniechaniu (nieczynieniu) skierowanym bezpośrednio lub nawet pośrednio przeciwko darczyńcy, które, oceniając rzecz rozsądnie, musi być uznane za wysoce niewłaściwe i krzywdzące darczyńcę. Przede wszystkim chodzi o popełnienie przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub czci albo przeciwko majątkowi darczyńcy oraz o naruszenie przez obdarowanego spoczywających na nim obowiązków wynikających ze stosunków osobistych, w tym również rodzinnych, łączących go z darczyńcą, oraz obowiązku wdzięczności. Zachowanie takie musi być przy tym świadome i rozmyślne, by wyczerpywało znamiona rażącej niewdzięczności. Zwykle życiowe konflikty odwołania darowizny nie uzasadniają. Zatem dla odwołania darowizny należy wykazać, że działanie obdarowanego w znaczący sposób przekraczało pewne normy i miało wyrządzić krzywdę lub szkodę darczyńcy i muszą to być naruszenia poważne. Nie jest natomiast wystarczające wykazanie konfliktów lub czynów, które nie przekroczyły pewnych dopuszczalnych standardów. Przy ocenie zachowania obdarowanego należy też mieć na uwadze zachowanie darczyńcy. W każdym zaś przypadku konieczne jest rozpatrywanie okoliczności konkretnej sprawy.

Odwołanie darowizny rzeczywiście ma zmierzać do odzyskania przez darczyńcę przedmiotu darowizny i skuteczne złożenie oświadczenia o odwołaniu darowizny, której przedmiotem była nieruchomość skutkuje powstaniem po stronie darczyńcy roszczenia o zobowiązanie obdarowanego do złożenia stosownego oświadczenia woli przenoszącego powrotnie na darczyńcę własność przedmiotu darowizny. W niniejszym zaś przypadku przedmiot darowizny został przez obdarowanego W. D. zbyty, zatem nawet w przypadku skutecznego odwołania darowizny spełnienie świadczenia w postaci powrotnego przeniesienia własności na darczyńcę nie byłoby możliwe.

Oświadczenie woli o odwołaniu darowizny staje się skuteczne i znosi stosunek darowizny, z chwilą gdy doszło do obdarowanego w taki sposób, że mógł on się zapoznać z jego treścią (art. 61 k.c.). Nie powoduje ono jednak przejścia - z tą chwilą - własności nieruchomości z obdarowanego na darczyńcę. Darczyńca uzyskuje tylko roszczenie do obdarowanego o przeniesienie własności nieruchomości, która była przedmiotem darowizny (art. 156, 898§2 k.c.), a własność nieruchomości przechodzi na darczyńcę dopiero z chwilą dojścia do skutku umowy rzeczowej, względnie uprawomocnienia się wyroku wydanego wskutek powództwa o realizację tego roszczenia przez obdarowanego. Gdy sporną jest jeszcze kwestia skuteczności odwołania darowizny - obdarowany pozostaje właścicielem podarowanej mu nieruchomości. Treść własności obejmuje zaś możliwość rozporządzania rzeczą (art. 140 k.c.).

Z punktu widzenia skutków procesowych, odróżnić należy sytuację kiedy do zbycia rzeczy dochodzi w toku procesu, od sytuacji kiedy następuje ono przed jego wszczęciem.

Jak wynika z art. 192 pkt 3 k.p.c. z chwilą doręczenia pozwu pozwanemu następuje stabilizacja procesu, która wyraża się tym, że późniejsze zbycie rzeczy lub prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy. W takiej sytuacji sąd prowadzi sprawę tak jakby do żadnych zmian nie doszło, a zbywca zachowuje legitymację procesową. Istota tego uregulowania polega na tym, że rozszerza on prawomocność wyroku również na nabywcę spornej rzeczy.

Powyższym skutkiem nie jest objęte zbycie rzeczy lub prawa, które nastąpiło przed doręceniem pozwu pozwanemu. W takim wypadku zbywca traci legitymację procesową. Kontynuowanie postępowania z udziałem nabywcy możliwe jest dopiero po dokonaniu przekształceń podmiotowych. Zbycie rzeczy lub prawa przed doręceniem pozwu pozwanemu powoduje zatem bezzasadność powództwa i w rezultacie konieczność jego oddalenia, jeżeli powództwo nie zostanie zmienione albo cofnięte. Podkreślenia wymaga, że jest to sytuacja o charakterze reguły, od której art. 192 pkt 3 k.p.c. stanowi wyjątek.

Skoro w sprawie niniejszej obdarowany wyzbył się własności nieruchomości przed wszczęciem procesu, norma z art. 192 pkt 3 k.p.c. nie znajduje tu zastosowania, a pozwany W. D. nie jest legitymowany do występowania w sprawie w charakterze pozwanego, co stanowi pierwszorzędny powód oddalenia powództwa. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym w sytuacji nieodpłatnego rozporządzenia przez obdarowanego przedmiotem darowizny na rzecz osoby trzeciej, to na tę osobę przechodzi obowiązek zwrotu przedmiotu darowizny w razie skutecznego jej odwołania na podstawie przepisu art. 407 k.c. w zw. z art. 898§2 k.c.

Podkreślić należy, że na dzień odwołania darowizny, tj. na dzień 17 maja 2020 roku właścicielem spornych nieruchomości była A. D., która na mocy umowy darowizny z dnia 13 września 2017 r., zawartej w formie aktu notarialnego nabyła te nieruchomości. W tej sytuacji, w okolicznościach niniejszej sprawy po stronie pozwanego W. D. brak jest legitymacji biernej. Powódka domagała się zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli przenoszącego na nią własność nieruchomości szczegółowo opisanej w pozwie, a pozwany już na długo przed doręczeniem mu pozwu przestał być właścicielem nieruchomości. Nie ulega wątpliwości, że takie oświadczenie złożyć może jedynie właściciel nieruchomości. Tymczasem pozwany nie jest już właścicielem nieruchomości, której przeniesienia domaga się powódka. W tej sytuacji, na pozwanego nie można nałożyć obowiązku zobowiązania do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności nieruchomości. Reasumując, pozwany W. D. nie jest w tej sprawie legitymowany biernie, dlatego też powództwo nie mogło zostać uwzględnione.

W przypadku pozwanej M. D. podkreślić należy, że powódka na rozprawie w dniu 9 marca 2021 r. zeznała, że nie można mówić o rażącej niewdzięczności obdarowanej wnuczki wobec niej, gdyż jest to małoletnia, która ma (...) lat (ur. (...)). Powódka zeznała, że nigdy nie prosiła małoletniej o pomoc, nie przytoczyła żadnych okoliczności, z których wynikałoby, że małoletnia dopuściła się rażącej niewdzięczności wobec niej. Wynika to jednoznacznie z nagrania, które zostało dołączone do akt sprawy. Powódka powiedziała wprost, że pozwana nic jej nie zrobiła. Żądanie skierowane przeciwko małoletniej z przedstawionych względów nie mogło zostać uwzględnione. Opisywane przez powódkę sytuacje w oświadczeniu o odwołaniu darowizny dotyczą osób dorosłych, za które nie może odpowiadać małoletnia pozwana.

Powództwo przeciwko pozwanej nie mogło zostać uwzględnione również dlatego, że małoletniemu poniżej (...) roku życia w ogóle nie można przypisać winy (art. 426 k.c.). Artykuł 426 k.c. wyłącza odpowiedzialność osób małoletnich w wieku do lat (...) na zasadzie winy, uznając, że osobom tym nie można przypisać winy. Uzasadnieniem dla takiego rozwiązania legislacyjnego jest okoliczność, że osoby małoletnie w wieku do(...) lat ze względu na stopień rozwoju psychofizycznego nie są w stanie w sposób właściwy kierować swoim postępowaniem. Pozwana urodziła się (...), zatem wszelkie zachowania pozwanej, jakie miały miejsce przed dniem (...) r. nie mogą dawać podstaw do uznania, że małoletnia dopuściła się rażącej niewdzięczności.

Tym się kierując Sąd oddalił powództwo.

Sąd odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu pozwanych, na podstawie art. 102 k.p.c. Za tego rodzaju rozstrzygnięciem przemawiał z jednej strony przedmiot niniejszego procesu - ocena skuteczności odwołania darowizny między najbliższymi członkami rodziny, z drugiej zaś sytuacja osobista powódki: jest ona osobą starszą, schorowaną, która z uwagi na swój aktualny stan psychofizyczny mogła subiektywnie odczuwać pokrzywdzenie. Za odstępstwem od zasady odpowiedzialności za wynik procesu przemawiała również sytuacja majątkowa powódki. Porównanie sytuacji obu stron, w kontekście skutków, jakie wydany w sprawie wyrok dla nich wywołuje, czyni w konsekwencji zasadnym wniosek, że to pozwani winni znieść uciążliwość związaną z brakiem możliwości uzyskania zwrotu poniesionych kosztów postępowania.